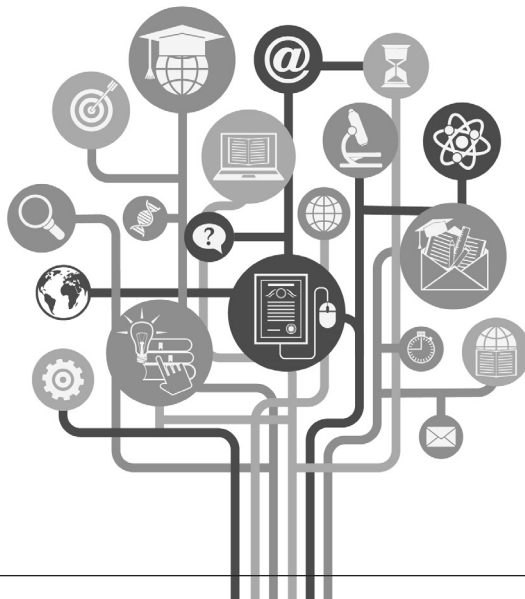

4

แนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มทอผ้าไหม บ้านโคกเพชร ตำบลร่อพกา อำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์ Approach for Managing Local Wisdom of the Silk Weaving Group at Bankhokphet Cho Phaka Sub-District Chamni District Buriram Province

ธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ ราชต อุบลเลิศ และ ธนวัฒน์ จงมีสุข
Thanyarat Phutthiphongchaicharn Rachata Ubollert
and Thanapat Jongmeesuk

แนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มทอผ้าไหม บ้านโคกเพชร ตำบลช่อผกา อำเภอชานี จังหวัดบุรีรัมย์

Approach for Managing Local Wisdom of the Silk Weaving Group at
Bankhokphet Cho Phaka Sub-District Chamni District Buriram Province

ธัญยรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ¹ รชต อุบลเลิศ² และ ธนพัฒน์ จงมีสุข³

Thanyarat Phutthiphongchaicharn Rachata Ubollert and
Thanapat Jongmeesuk

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ บุรีรัมย์ 31000 ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences Buriram Rajabhat University,
Buriram 31000, Thailand email : thanyarat.ph@bru.ac.th

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ บุรีรัมย์ 31000 ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences Buriram Rajabhat University,
Buriram 31000, Thailand email : rachata.ub@bru.ac.th

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ บุรีรัมย์ 31000 ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences Buriram Rajabhat University,
Buriram 31000, Thailand email : thanapat.jm@bru.ac.th

Received : April 19, 2023 Revised : August 9, 2023 Accepted : September 14, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนกลุ่มทอผ้าไหม บ้านโคกเพชร ตำบลช่อผกา อำเภอชานี จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร ตำบลช่อผกา อำเภอชานี จังหวัดบุรีรัมย์ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเลือกกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่ม ผู้นำชุมชน นักพัฒนาชุมชน นักวิชาการ เกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และช่างทอผ้าบ้านโคกเพชร จำนวน 30 คน ใช้วิธีการสังเกต การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก รวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนโคกเพชรได้สืบทอดการทอผ้ามาจากบรรพบุรุษ การทอผ้าเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ นอกเหนือจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มทอผ้าไหมเริ่มก่อตั้งจากโครงการ “สัมมาชีพชุมชน” โดยพัฒนาชุมชนอำเภอชานี จังหวัดบุรีรัมย์ ใน พ.ศ.2559 กลุ่มทอผ้าไหมมีการจัดจำหน่ายทั้งในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียง รวมถึงจำหน่ายในงานแสดงสินค้า OTOP งานท้องถิ่น

ประจำปีของจังหวัดบุรีรัมย์ และรับทำตามคำสั่งซื้อสินค้าของลูกค้าในโอกาสพิเศษ กลุ่มทอผ้าไหมมีแนวทางการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ องค์ความรู้ วิธีการแสวงหาความรู้ที่ต้องการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

คำสำคัญ: การจัดการความรู้; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; ผ้าไหม

Abstract

The purposes of this research were to 1) find out the context of Ban Khok Phet silk weaving communities, Cho Phaka Subdistrict, Chamni District, Buriram Province; and to 2) investigate the local wisdom management guidelines of Ban Khok Phet silk weaving group, Cho Phaka Subdistrict, Chamni District, Buriram Province using a qualitative research. The sample included 30 community leaders, community developers, district agricultural officer, sub-district administrative organization staff and the weavers at Ban Khok Phet chosen by purposive sampling method. The data were collected by using observation, focus group, and in-depth interview. The collected data were analyzed by using content analysis. The findings revealed that Ban Khok Phet community inherited weaving from their ancestors in which weaving was an additional income-generating occupation apart from agriculture. The silk weaving group was established from the project, "Community Livelihood" by Chamni District Community Development, Buriram Province in 2016. The products from silk weaving group were distributed both in the village and nearby communities as well as in the OTOP exhibition, an annual local event of Buriram Province. Moreover, the group received orders from the customers on special occasions. Additionally, the silk weaving group had a guideline for knowledge management of local wisdom, including the body of knowledge, methods for knowledge acquisition, exchange of knowledge, knowledge storage, knowledge transfer, and application of knowledge.

Keywords: Knowledge Management; Local Wisdom; Silk

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ด้านการสร้างความสามารถการแข่งขัน มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพด้วยแนวคิดการต่อยอดอดีต อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิต และขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจด้วยการสร้างและพัฒนาสินค้าและบริการ ด้วยวัฒนธรรม (คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) สอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566 - 2570) สร้างความสามารถในการ พัฒนาและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งผ้าทอ เป็นสินค้าที่ผลิตมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ในการ สร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้ให้กับชุมชน (จุฑามาศ พรหมทอง, 2565)

ผ้าไหมทอมือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าทอที่มีอยู่ตามพื้นที่ ต่าง ๆ ในประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษของคนไทย ในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นคนไทยในปัจจุบันจึงควรอนุรักษ์องค์ความรู้เรื่องผ้าทอที่มีให้ดำรง อยู่ เพื่อแสดงความเป็นชาติ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แนวการทอผ้าพื้นเมืองของไทยนั้นมีความ วิจิตรงดงามทั้งสีลัน และลวดลาย โดยเฉพาะขั้นตอนวิธีการทอที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่น แต่ละถิ่นฐานจะมีขั้นตอนวิธีการทอผ้าให้สวยงามต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของ สังคมนั้น ๆ นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความงดงามของเส้นไหมที่เป็น เอกลักษณ์ ลวดลายที่บ่งบอกถึงความเป็นไทย ทำให้ได้รับความนิยม และสืบสานมรดก ทางวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของคนไทยที่สั่งสม ประสบการณ์ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร ปรุจแต่ง พัฒนาและถ่ายทอดสืบทอด กันมา เพื่อใช้แก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและ เหมาะสมกับยุคสมัย มีลักษณะเป็นองค์รวมของภูมิปัญญาหลายด้าน เช่น เกษตรกรรม อุตสาหกรรม หัตถกรรม ปรัชญา ศาสนา และประเพณีของไทย (นิคม ชมพุดวง, 2548 : 45-46) การทอผ้าไหมของประเทศไทยในอดีตทำกันในครัวเรือนเพื่อใช้เอง หรือทำขึ้น เพื่อใช้ในงานพิธี เช่น งานบุญ งานแต่งงาน หรืองานสังคมต่าง ๆ คนไทยมีการนำเอา ศิลปะมาประยุกต์ใช้กับวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ โดยผ้าไหม ทอมือมีหลายแหล่ง แต่ไม่ว่าแหล่งทอผ้าไหมภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งการทอผ้าพื้นบ้านพื้นเมืองหลายแห่งยังทอลวดลายสัญลักษณ์ ดั้งเดิม โดยเฉพาะในชุมชน ที่มีเชื้อสายชาติพันธุ์บางกลุ่มที่กระจายตัวกันอยู่ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ศิลปะการทอผ้าของกลุ่มชนเหล่านี้ จึงนับว่าเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม

อยู่จนถึงทุกวันนี้ และมากยิ่งขึ้นกว่าการใช้งาน คือความสวยงามและความมีเสน่ห์แบบไทย เป็นการแสดงถึงคุณสมบัติของคนไทยที่มีมาแต่ในอดีตและความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบซึ่งยังสืบต่อมาถึงปัจจุบัน

ชุมชนบ้านโคกเพชรได้มีการสืบทอดการทอผ้ามาจากบรรพบุรุษมายาวนานตั้งแต่ในอดีต การทอผ้าเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมที่คนโบราณนิยมทอผ้าใช้ในชีวิตประจำวัน การทอผ้าเป็นอาชีพเสริมอีกหนึ่งอาชีพ ที่สร้างรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร เริ่มก่อตั้งจากโครงการ “สัมมาชีพชุมชน” โดยพัฒนาชุมชน อำเภออ่าบิ จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2559 ได้มีการบริหารจัดการ โดยคณะกรรมการตามมติที่ประชุมของสมาชิก

การบริหารจัดการของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร กลุ่มทอผ้าไหมได้รับทุนจากพัฒนาชุมชน อำเภออ่าบิ ในโครงการสัมมาชีพชุมชน 6,000 บาท และได้ซื้อวัตถุดิบในการทอผ้า เริ่มแรกจะเป็นการทอถุงมัดหมี่(เป็นฝ้าย) ให้กลุ่มจำนวนหนึ่ง เมื่อสมาชิกภายในกลุ่มสามารถดำเนินงานประสบความสำเร็จ ทางพัฒนาชุมชนอำเภอเห็นว่ากลุ่มทอผ้ามีการขับเคลื่อนสามารถทอผ้าถุงมาจำหน่ายและมีทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มได้ดี จึงได้ให้งบประมาณอีกปี พ.ศ. 2560 จำนวน 20,000 บาท มาดำเนินการ ประธานจึงเรียกประชุมสมาชิกกลุ่มเพื่อซื้ออุปกรณ์ในการทอผ้าและวัตถุดิบเพิ่มมาทอและจำหน่ายในชุมชนและให้สมาชิกในกลุ่มมีรายได้เพิ่มมากขึ้นต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2561 ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ได้เข้ามาจัดโครงการอบรมให้กับชาวโคกเพชรและกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร เพื่อเสริมสร้างความรู้ เทคนิค ในการพัฒนาทักษะการทอผ้าและได้จัดงบประมาณอีกจำนวนหนึ่ง เป็นพิมพ์เส้นด้าย ให้กับกลุ่มทอผ้ามาบริหารจัดการ ในปัจจุบันทางกลุ่มทอผ้าไหมมีการจัดจำหน่ายทั้งในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียง รวมถึงจำหน่ายในงานแสดงสินค้า OTOP งานกาชาดประจำปีของจังหวัดบุรีรัมย์ ต่างประเทศ และรับทำตามคำสั่งซื้อสินค้าของลูกค้าในโอกาสพิเศษ

การทอผ้าไหมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นหนึ่งในภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ นอกจากเป็นการทอผ้าเพื่อเป็นเครื่องนุ่งห่มใช้ในครัวเรือนแล้ว การทอผ้ายังเป็นการถ่ายทอดศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ที่บรรพบุรุษใช้ในการอบรมสั่งสอนลูกหลานผู้หญิงในครอบครัว ซึ่งผ้าทอที่ทอเก็บไว้จะนำมาใช้ในงานสำคัญ และการทอผ้ายังเป็นการสร้างอาชีพให้กับผู้หญิง เพื่อเป็นรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว (อรุมา มุลวัตร, 2554 :1) และยังเป็นงานฝีมือที่

เชื่อมโยงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีการดำรงชีวิตของคนพื้นบ้านในแต่ละยุคสมัย ตามกาลเวลา และการล่อหลอมให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม จนเป็นอัตลักษณ์ตามลักษณะของพื้นบ้านตน ภูมิปัญญาเหล่านี้สร้างขึ้นด้วยฝีมือเชิงศิลปะ เพื่อการถ่ายทอดและสะท้อนคุณค่าของชุมชนที่เป็นอยู่ลงในเนื้องาน ทั้งการบ่งบอก ลักษณะที่ตั้งของชุมชนรวมถึงวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ที่แสดงออกมาอย่างประณีต สวยงาม และทักษะในงานฝีมือนี้จะถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จึงทำให้งานศิลปหัตถกรรม การทอผ้าพื้นบ้านเป็นสิ่งบอกเล่าความเป็นมาของเชื้อชาติ ชุมชนนั้นได้เป็นอย่างดี (ทัศวรรณ ธิมาคำ, 2533)

กลุ่มทอผ้าไหม บ้านโคกเพชร อำเภอลำดวน จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นกลุ่มทอผ้าที่ไม่ได้มีการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอ เนื่องจากการสืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอของกลุ่มทอผ้าใช้การถ่ายทอดจากการบอกเล่าของผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องผ้าทอและเน้นการปฏิบัติตาม ซึ่งการถ่ายทอดองค์ความรู้ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ขาดการบันทึกกระบวนการที่เป็นระบบ หากผู้ถ่ายทอดความรู้เสียชีวิตจะทำให้ไม่มีการสืบทอดองค์ความรู้เรื่องผ้าทอ ดังนั้นแนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นจะช่วยให้กลุ่มทอผ้าสามารถจัดเก็บองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอเพื่อไม่ให้สูญหายและเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาผ้าทอของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านโคกเพชร อำเภอลำดวน จังหวัดบุรีรัมย์ยังคงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนกลุ่มทอผ้าไหม บ้านโคกเพชร ตำบลช่อผกา อำเภอลำดวน จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าไหม บ้านโคกเพชร ตำบลช่อผกา อำเภอลำดวน จังหวัดบุรีรัมย์

การทบทวนวรรณกรรม

ภูมิปัญญาผ้า

การทอผ้าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นที่สะท้อนถึงนัยที่ซ่อนเร้นของเรื่องราวความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าที่สื่อออกมาในรูปแบบของผ้าทอและกระบวนการทอผ้า ดังนี้ (จุฑามาศ พรหมทอง, 2565)

1. การทอผ้ามัดหมี่ เป็นการมัดเส้นไหมเป็นเปราะๆ ตามลวดลายที่กำหนดไว้แล้วใช้วัสดุที่ไม่ดูดซึมน้ำมีดบริเวณที่ไม่ต้องการถูกย้อมสีแล้วนำไปย้อมสีก่อนทอ

โดยซึงกับหลัก 2 หลักที่มีความกว้างเท่ากับหน้าผ้า แต่ละลํ้าจะมีจำนวนเส้นด้ายตามที
คำนวณไว้ในแต่ละลํ้า โดยสามารถทอเป็นผืนผ้าให้มีความยาวผ้าตามทีต้องการ

2. การทอมัดหมี่เส้นพุ่ง เป็นการมัดเฉพาะเส้นพุ่งแบบทัวไป การทอมัดหมี่เส้น
พุ่งรูปแบบนี้มีการออกแบบลวดลายเป็นลวดลายเลียนแบบธรรมชาติ ลวดลายเรขาคณิต
ลวดลายประยุกต์

3. การทอมัดหมี่สลลีสีเส้นพุ่งเส้นยืน เป็นการมัดหมี่ลายท้งเส้นพุ่งและเส้นยืน
แล้วนำมาทอ

4. การทอขัด เป็นวิธีการทอผ้าพื้นฐานของผ้าทุกชนิด เป็นการนำเส้นพุ่งและเส้น
ยืนอาจเป็นสีเดียวกันหรือต่างสีกัน ทำให้เกิดลวดลายในเนื้อผ้าต่างกัน

5. การทอยกดอก เป็นการเพิ่มลวดลายเข้าไปเนื้อผ้าเป็นพิเศษ ทำให้ผ้าทงสอง
ด้านมีลวดลายแตกต่างกัน คือ ด้านหนึ่งจะมีลวดลายขัดและเรียบ ส่วนอีกด้านหนึ่งจะ
มีลวดลายหยาบหรือเส้นด้ายข้ามมาก ซึ่งจะทำให้ถูกเกี่ยวได้ง่าย

6. การขีด เป็นการใช้ไม้เก็บขีด สะกิดหรือซ้อน เส้นยืนยกขึ้นเป็นช่วงระยะตาม
ลวดลายตลอดหน้าผ้า แล้วพุ่งกระสวยสอดเส้นพุ่งพิเศษและเส้นพุ่งเข้าไปตลอดแนว
ทำให้เกิดเป็นลวดลายยกตัวนูนบนผืนผ้า

การจัดการความรู้

การจัดการความรู้ หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ทีกระจัดกระจายอยู่ในตัว
บุคคล เอกสาร องค์การ หรือชุมชน มาจัดระเบียบ พัฒนา แล้วจัดเก็บให้่องระบบ
เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้ พัฒนาคตนเองให้เป็นผู้รู้ และนำไปประยุกต์ใช้ในการ
ปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นแนวทางการบริหารองค์การให้เกิด
วัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ การต่อยอดความรู้ การแบ่งปันภูมิปัญญา และการนำไปใช้
ให้เกิดประโยชน์ภายในชุมชน

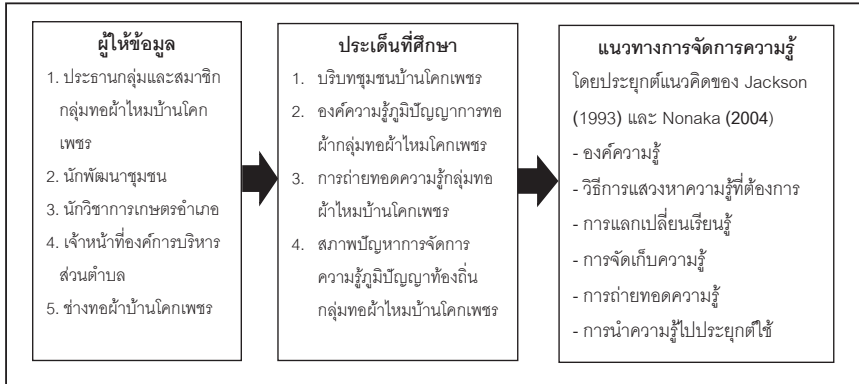
การจัดการความรู้ของ Jackson (1993) มุ่งเน้นการให้เหตุผลสร้างประสบการณ์การ
ศึกษาทดลองและการวิเคราะห์ ซึ่งมีกระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย
5 กระบวนการ คือ 1) การวิเคราะห์ปัญหา 2) การค้นหาทางออก 3) การทดสอบความรู้
4) การจัดเก็บความรู้ และ 5) การกระจายความรู้เพื่อนำไปใช้

การจัดการความรู้ของ Nonaka (2004) เป็นการจัดการความรู้ทีมีการผสมผสานความรู้
ระหว่างความรู้ทีอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) กับความรู้ทีชัดเจน (Explicit
Knowledge) ซึ่งมีกระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ

- 1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 2) การสกัดความรู้ออกจากตัวคน
- 3) การรวบรวมความรู้
- 4) การฝึกฝังความรู้

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาคั้งนี้ มีขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มทอผ้าไหม บ้านโคกเพชร ตำบลช่องผกา อำเภอขานี จังหวัดบุรีรัมย์ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้ององค์ความรู้ในการจัดการกลุ่มทอผ้าไหม บริบทของการทอผ้าไหมในชุมชน ประเด็นเกี่ยวกับความเป็นมาและวิธีการ แนวทางและกระบวนการทอผ้าไหมของคนในชุมชนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยแนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มทอผ้าไหม บ้านโคกเพชร ตำบลช่องผกา อำเภอขานี จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) ประกอบด้วย ประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร จำนวน 7 คน นักพัฒนาชุมชน จำนวน 4 คน นักวิชาการเกษตรอำเภอ จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน ช่างทอผ้าบ้านโคกเพชรมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์การทอผ้า อย่างน้อย 5 ปี จำนวน 15 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย คือ 1) การประชุมระดมความคิดเห็น 2) แบบสัมภาษณ์ 3) การสนทนากลุ่ม โดยเครื่องมือการวิจัยได้ผ่านการตรวจสอบและปรับแก้จากผู้ทรงคุณวุฒิ

วิธีการหรือขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพหลายวิธี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง และสรุปประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ให้ตรงกัน ดังนี้

1. จัดประชุมระดมความคิดเห็น เกี่ยวกับพัฒนาการ ในการจัดการความรู้ของ กลุ่มทอผ้า การสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า ปัญหาการจัดการความรู้และร่วมกันหา แนวทางในการจัดการความรู้สืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร

2. สัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับการสร้างความรู้และวิธีการ แสวงหาความรู้ กระบวนการทอผ้าไหม อาทิ วัตถุประสงค์ในการทอผ้า ขั้นตอนการทอผ้า ลักษณะและวิธี การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ทอผ้า ลักษณะการจัดเก็บความรู้ การเผยแพร่และถ่ายทอด ความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในการทอผ้า เป็นต้น

3. จัดสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องและเป็นแนวทางเดียวกันกับการเก็บ รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีอื่น ๆ เกี่ยวกับแนวทางในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการ ทอผ้าไหม ได้แก่ การสร้างความรู้และวิธีการแสวงหาความรู้การทอผ้าไหม เช่น วิธีการ ทอผ้า วัตถุประสงค์ในการทอผ้า ลักษณะและวิธีการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ทอผ้า ลักษณะ การจัดเก็บความรู้ การเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ และการใช้ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้า รวมทั้งปัญหาและแนวทางในการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า

4. สานิตการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร เพื่อเป็นการ ทบทวน และตรวจสอบทักษะและวิธีการที่ดีในการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้า

5. จัดประชุมสมาชิกกลุ่มทอผ้า เพื่อสรุปองค์ความรู้และตรวจสอบความถูกต้อง ของข้อมูล ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมและรายละเอียดแนวทางในการจัดการความรู้การ ทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร โดยการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ การวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การจัดหมวดหมู่ของข้อมูลและจำแนก วิเคราะห์ตามประเด็นคำถามการวิจัยเป็นการ วิเคราะห์ตีความหมายของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม โดยใช้แนวทางในการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของ สุธงศ์ จันทวานิช (2551, 17 - 64) ประกอบด้วย

การใช้แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อมูล การจัดบันทึกข้อมูล การทำข้อสรุปชั่วคราว การจัดการข้อมูล และการสร้างข้อสรุปข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนกลุ่มทอผ้าไหม บ้านโคกเพชร ตำบลช่อผกา อำเภอขานี จังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร หมู่ที่ 1 ตำบลช่อผกา อำเภอขานี จังหวัดบุรีรัมย์ เริ่มก่อตั้งเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2559 โดยกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชรผลิตผ้าพื้นบ้านและจัดจำหน่ายช่องทางการขายออนไลน์ งานแสดงสินค้า OTOP งานออกร้านจำหน่ายสินค้าในงานต่าง ๆ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ในชุมชนตามช่วงเทศกาลประจำปี ตามคำสั่งซื้อสินค้าของลูกค้าในโอกาสพิเศษและรับผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายที่กรุงเทพและต่างประเทศ

บ้านโคกเพชรเป็นชุมชนที่มีกระบวนการผลิตผ้าพื้นบ้านมาตั้งแต่ในอดีต จนถึงปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นผ้าฝ้าย ผ้าไหม ดังนั้นทุกคนครอบครัวจึงมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าที่สืบทอดจากบรรพบุรุษเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกัน บ้านโคกเพชรทอผ้าใช้เองทุกครัวเรือน การถ่ายทอดการทอผ้าเป็นวิถีตามธรรมชาติแบบค่อยเป็นค่อยไป การเรียนรู้สืบทอดกันระหว่างรุ่นสู่รุ่น มีการลงมือฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เกิดเป็นทักษะจนสามารถทอผ้าได้ ลักษณะการสอนจะเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง การถ่ายทอดการทอผ้าของชุมชนบ้านโคกเพชรได้รับความสนใจจากคนในชุมชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชรเพิ่มมากขึ้น แต่จำนวนสมาชิกมีไม่มากพอ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มทอผ้าต้องสับเปลี่ยนตารางการทำงานตามความสะดวกของสมาชิกแต่ละคน ประชาชนในชุมชนมีความหลากหลายทางอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพเกษตรกร การปลูกมัน ปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ ทำให้ไม่มีเวลาเข้ามาเป็นสมาชิกในกลุ่ม แต่มีการทอผ้าเป็นส่วนตัวที่บ้านของตน

ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร ตั้งแต่การเตรียมเส้นไหม การออกแบบลายมัดหมี่ จนทอเป็นผืนผ้า ความรู้เหล่านี้ยังไม่มีมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเป็นระบบ แต่ช่างทอผ้าทุกคนจะจดจำขั้นตอนและกระบวนการต่างๆ ได้แม่นยำ โดยเฉพาะลวดลายที่ผลิตบ่อยๆ จะจดจำได้และมัดหมี่ได้โดยไม่ต้องดู

แบบลวดลายจากกระดาษกราฟ และถ้าจะดูแบบลายมัดหมี่จะดูจากผ้าต้นแบบจะเข้าใจง่ายกว่าดูจากกราฟ ยกเว้นลวดลายใหม่ๆ จึงจะมีการเขียนลายมัดหมี่ลงบนกระดาษกราฟ ดังนั้นการบันทึกลายมัดหมี่ลงในกระดาษกราฟจึงมีค่อนข้างน้อยและเก็บไว้ไม่เป็นระบบ การวิจัยครั้งนี้ พบว่า สามารถสรุปรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าของกลุ่มทอผ้าได้ 3 วิธี ดังนี้ 1) วิธีการสาธิตหรือสอนก่อนปฏิบัติ โดยผู้สอนจะสาธิตลงมือทอผ้าให้ดูก่อน เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดสังเกตจนเกิดความเข้าใจและจดจำขั้นตอนต่างๆ ของการทอผ้า ระหว่างการสาธิตก็จะอธิบายขั้นตอนและเทคนิควิธีการทอผ้าไปพร้อมๆ จากนั้นจึงให้ผู้รับการถ่ายทอด ลงมือฝึกปฏิบัติการทอผ้าด้วยตนเองทุกขั้นตอน วิธีนี้ผู้รับการถ่ายทอด ต้องจดจำขั้นตอนและกระบวนการทอผ้า 2) วิธีปฏิบัติจริงหรือสอนขณะปฏิบัติ ผู้รับการถ่ายทอดจะต้องลงมือปฏิบัติการทอผ้า หากผู้รับการถ่ายทอดเกิดปัญหาระหว่างฝึกปฏิบัติ ผู้สอนจะคอยแนะนำ แก้ไขการทอผ้าให้แก่ผู้รับการถ่ายทอด ซึ่งการให้ผู้รับการถ่ายทอดลงมือปฏิบัติจริงถือว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการถ่ายทอดความรู้การทอผ้า แต่ก่อนจะลงมือปฏิบัติจริงผู้รับการถ่ายทอด ส่วนใหญ่จะผ่านการสังเกตกระบวนการ วิธีการ การทอผ้าทุกขั้นตอนมาแล้ว 3) วิธีเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยศึกษาจากลวดลายผ้าเดิมที่มีอยู่แล้ว ลวดลายผ้าจากกลุ่มทอผ้าอื่น ภาพวาดเดิมจากสมุดกราฟ

ดังนั้นรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าชุมชนบ้านโคกเพชรที่ได้ผลดีที่สุด คือ วิธีการสาธิตเป็นรายบุคคลซึ่งเป็นวิธีสอนแบบดั้งเดิม การทอผ้าเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องมีความตั้งใจสูง อดทน มีสมาธิ มุ่งมั่นพยายามฝึกทอผ้าและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นทักษะ ความชำนาญ เพื่อที่จะได้สืบทอด ภูมิปัญญาที่มีคุณค่านี้ต่อไป ทั้งนี้ในการจัดเก็บลายผ้าทอสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร เริ่มมองเห็นความสำคัญและจำเป็นของการจัดทำบันทึกลายมัดหมี่ลงในสมุดกราฟ เพื่อให้มีการจัดเก็บที่เป็นระบบสะดวกแก่ผู้สนใจศึกษา สามารถนำไปใช้และป้องกันการหลงลืมลายมัดหมี่บางลาย โดยรวบรวมลายผ้า จากช่างทอผ้าแต่ละคน โดยเฉพาะลายใหม่ๆ ที่ช่างทอผ้าได้รับการอบรมปฏิบัติการจากหน่วยงานภาครัฐ และยังช่วยให้สามารถผลิตตามความต้องการของลูกค้าได้ด้วย

2. แนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าไหม กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร

การจัดการความรู้ คือ การเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ให้กลายเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ที่สามารถเรียนรู้ ถ่ายทอด สืบทอด และปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้ จากการศึกษาพบว่าแนวทางการจัดการ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร ดังนี้

1) องค์ความรู้ กลุ่มทอผ้าไหมของชุมชนบ้านโคกเพชร พบว่า สมาชิกมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าไหมทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี โดยมีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสำรวจและทบทวนความรู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทอผ้า ซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของชุมชน สถานที่พูดคุย คือ ที่ทำการกลุ่มทอผ้าซึ่งเป็นบ้านของประธานกลุ่มและเป็นสถานที่ที่สมาชิกกลุ่มทอผ้าแวะมาพูดคุยกันเป็นประจำ รวมถึงมีการสลับสับเปลี่ยนกันมาทอผ้าที่บ้านประธานกลุ่ม เพราะบ้านของประธานกลุ่มมีกี่ทอผ้าที่หน่วยงานภาครัฐมอบให้กับกลุ่มทอผ้า

องค์ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าของกลุ่มทอผ้ากลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร พบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าของกลุ่ม ประกอบด้วย 1) ความรู้เดิมที่อยู่ในตัวบุคคลเป็นความรู้เดิมที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของช่างทอผ้า ความรู้ที่ได้รับจากการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งความรู้จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกกลุ่มทอผ้าและภูมิปัญญาทอผ้าในชุมชน โดยความรู้ที่นำมาใช้ คือ ทักษะการทอผ้า และ 2) ความรู้ใหม่ที่มีการประยุกต์และนำมาใช้ในกระบวนการทอผ้า เช่น เทคนิคการสาวไหม เทคนิคการย้อมสี เป็นต้น ทำให้สมาชิกกลุ่มทอผ้าได้ทราบและทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าของชุมชน และพัฒนากระบวนการทอผ้าอย่างต่อเนื่อง ซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทอผ้า ได้มาจากสัมภาษณ์เชิงลึกสมาชิกกลุ่มทอผ้า ภูมิปัญญาการทอผ้าอาวุโส รวมทั้งสมาชิกที่มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญในการทอ ดังนั้นองค์ความรู้ในการทอผ้าจึงเป็นทักษะของช่างทอผ้าแต่ละคน ที่มีประสบการณ์และมีการฝึกทอผ้าอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดทักษะและความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะการทอผ้าไหมมัดหมี่ต้องใช้ ความละเอียด และพิถีพิถันมาก ต้องใช้สมาธิ ความละเอียดและความประณีต เพื่อทอผ้าให้เกิดลวดลายสวยงามตามที่ได้ออกแบบและมัดหมี่ไว้

2) การแสวงหาความรู้ การสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร พบว่า สมาชิกกลุ่มมีการแสวงหาความรู้ ทั้งภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่มเพิ่มเติมจากความรู้ และเทคนิคต่างๆในกระบวนการผลิตผ้าไหมที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมให้ทันสมัย นำความรู้

มาพัฒนากระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์ โดยการแสวงหาความรู้ภายในกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สมาชิกมีการพูดคุย แนะนำเทคนิคของตนเองเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบเล่าสู่กันฟังในบริบทการใช้ชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังมีการแสวงหาความรู้จากภายนอกแล้วนำมาประยุกต์ใช้ซึ่งเป็นความรู้ที่มาจากกรอบรมสัมมนาของหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้นแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการทอผ้า เช่น โครงการอบรมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ฝ่ายพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้งความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาดูงาน และยังพบว่ามีการถ่ายทอดจากประธานกลุ่มหรือตัวแทนกลุ่มที่เข้าร่วมอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ แล้วนำมาถ่ายทอดให้สมาชิกกลุ่มทั้งเทคนิคและกระบวนการทอผ้าไหม เช่น ความรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบให้สี ธรรมชาติ กระบวนการย้อมสี และการใช้วัตถุดิบที่หลากหลาย

การแสวงหาความรู้และการประยุกต์ใช้ความรู้เกี่ยวกับลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่มทอผ้าสามารถแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ 1) การแสวงหาความรู้โดยดูแบบจากลายผ้าจากภายนอก และจดจำนำมาเป็นแบบลายผ้าของตัวเอง ลายผ้าส่วนใหญ่จะคล้ายกันมากจนแทบจะมองไม่เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน และไม่สามารถจดจำลายและแหล่งที่มาของลายต้นแบบได้ เมื่อเห็นว่าลายสวยก็นำมาเป็นแบบในการมัดหมี่ และถ่ายทอดความรู้ต่อกันมา นอกจากนี้การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับลายผ้ายังได้มาจากการที่คนในชุมชนได้รับผ้าไหมมาจากที่อื่นเป็นของฝากหรือของสัมมา ถ้ามีลวดลายสวยงามก็จะมี การนำมาแกะลาย และทอกันแพร่หลายในชุมชน ซึ่งช่างทอผ้าเองก็ไม่สามารถบอกได้ว่ามีลายใดบ้างที่รับมาจากชุมชนอื่นหรือรับมาจากที่ใด ปัจจุบันลวดลายต่าง ๆ มีความคล้ายคลึงกันและนำมาเผยแพร่จำนวนมากในกลุ่มทอผ้าทุกชุมชน 2) การแสวงหาความรู้ของลวดลายโดยจำลวดลายผ้าต้นแบบที่ช่างทอผ้าเห็นว่าสวยเลยลองมาแกะลวดลายตาม ช่างทอผ้ามีประสบการณ์การมัดหมี่และทอผ้าเป็นประจำเพียงดูลวดลายต้นแบบบนผ้าไหมแล้วสามารถออกแบบลวดลายและมัดหมี่ได้แล้ว เนื่องจากลวดลายต่าง ๆ จะคล้ายกันนั่นเอง แต่บางครั้งช่างทอผ้าจำลวดลายต้นแบบผ้าได้ไม่หมดทำให้ได้ลวดลายผ้าไม่ชัดเจน ซึ่งลวดลายต้นแบบที่ช่างทอผ้าเห็นส่วนใหญ่เป็นลวดลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ทั้งพืช และสัตว์ที่พบเห็นในวิถีชีวิตประจำวัน รวมทั้งสัตว์ทางพุทธศาสนาที่นิยมมาก เช่น ลายนาค พบมากกว่าสัตว์ชนิดอื่น ๆ 3) การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับลายผ้าที่ได้จากการเข้ารับการอบรม สัมมนา ดูงาน เป็นต้น แล้วนำความรู้ลวดลายที่ได้มาใช้ในการทอและมัดหมี่ผ้า เพื่อให้ได้ลวดลายใหม่ๆ เกิดขึ้นในกลุ่มทอผ้า

ความแตกต่างของการสร้างลวดลายและการถ่ายทอดความรู้ของช่างทอผ้าในกลุ่มทอผ้าใช้ประสบการณ์และความชำนาญของตนเอง ทำให้สามารถอ่านลวดลายผ้าและแกะลวดลายผ้ามาทอผ้าได้เลย ปัจจุบันช่างทอผ้าได้เริ่มวาดลวดลายผ้าและบันทึกลงในกระดาษกราฟ เพื่อไม่ให้ภูมิปัญญาเหล่านี้สูญหายไปกับผู้สร้างลายต้นแบบ แต่ปัจจุบันกลุ่มทอผ้ายังไม่สามารถบันทึกลวดลายผ้าที่มีอยู่ในชุมชนได้ครบทั้งหมด

4

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาบริบทชุมชนกลุ่มทอผ้าไหม บ้านโคกเพชร ตำบลช่องผกา อำเภอนาคู จังหวัดบุรีรัมย์

ชุมชนบ้านโคกเพชรได้มีการสืบทอดการทอผ้ามาจากบรรพบุรุษมาช้านานตั้งแต่ในอดีต การทอผ้าเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมที่คนโบราณนิยมทอผ้าใช้ในชีวิตประจำวัน การทอผ้าเป็นอาชีพเสริมอีกหนึ่งอาชีพ ที่สร้างรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร เริ่มก่อตั้งจากโครงการ “สัมมาชีพชุมชน” โดยพัฒนาชุมชน อำเภอนาคู จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2559 ได้มีการบริหารจัดการ โดยคณะกรรมการตามมติที่ประชุมของสมาชิก

การถ่ายทอดภูมิปัญญาของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชรได้มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุ โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น เป็นการถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ของผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมมาเป็นเวลานาน ซึ่งไม่มีอยู่ในเอกสารหรือตำรา โดยใช้วิถีทางธรรมชาติแบบค่อยเป็นค่อยไป คือ มีวิธีการถ่ายทอดได้หลายทางโดยใช้เทคนิคการสาธิต การปฏิบัติจริง การบอกเล่าเพื่อให้ปฏิบัติตามซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นพลวัตจนเกิดการสั่งสม เป็นภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ ประดิษฐ์คิดค้นเป็นศาสตร์และศิลป์ที่สืบทอดกันมา สะท้อนถึง คติความเชื่อ วัฒนธรรมการดำเนินชีวิต และความเปี่ยมมาในอดีต การโยกย้ายถิ่นฐาน โครงสร้างทางสังคมของ ผู้คนในแต่ละรุ่นได้เป็นอย่างดี และพัฒนาความรู้การทอผ้าไหมอยู่ตลอดเวลา มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของพัฒนาการ ทั้งด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพ นอกจากการได้รับการถ่ายทอดความรู้ ยังได้รับการพัฒนาองค์ความรู้จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน หรือสาธิตเทคนิควิธีให้ดูระหว่างสมาชิกในกลุ่มทอผ้าไหม พัฒนาต่อยอดความรู้กระบวนการผลิตระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม

2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าไหม บ้านโคกเพชร ตำบลอ่วมพญา อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์

การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าไหม บ้านโคกเพชร ตำบลอ่วมพญา อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 1) องค์ความรู้ ความรู้ของกลุ่มทอผ้าเกิดจากการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันสามารถแบ่งออกเป็น 1.1) ความรู้เดิมที่อยู่ในตัวบุคคลเดิมที่อยู่ในตัวบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของช่างทอผ้า ความรู้ที่ได้รับจากการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ และ 1.2) ความรู้ใหม่ที่มีการประยุกต์และนำมาใช้ในกระบวนการทอผ้า ซึ่งความรู้จะเกี่ยวเรื่องกระบวนการทอผ้า เช่น เทคนิคการสาวไหม เทคนิคการย้อมสีธรรมชาติและสีเคมี ความรู้ที่กำหนดเกี่ยวกับการทอผ้า ได้แก่ อุปกรณ์ในการ เตรียมเส้นไหม อุปกรณ์สำหรับการทอผ้า วัตถุประสงค์และการย้อมสีธรรมชาติ 2) วิธีการแสวงหาความรู้ที่ต้องการ กลุ่มทอผ้ามีการแสวงหาความรู้ภายในกลุ่มและจากภายนอกกลุ่ม ความรู้ภายในกลุ่มเป็นความรู้จากสมาชิกของกลุ่มที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการทอผ้ามาพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนะนำ และถ่ายทอดภูมิปัญญา และความรู้จากภายนอกมาจากการอบรม สัมมนาของหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้นแล้วนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการทอผ้า 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สมาชิกกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการพบปะพูดคุย การสังเกต การสอน การสอบถาม นอกจากนี้ยังพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มทอผ้าจากที่ต่างๆ โดยการศึกษาดูงานในแหล่งความรู้ต่างๆ เช่น กลุ่มทอผ้าที่ประสบความสำเร็จ การออกร้านจัดนิทรรศการ การออกบูทของร้านผ้าไหม ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ 4) การจัดเก็บความรู้ เน้นการจัดเก็บความรู้ไว้ที่ตัวบุคคล โดยการจดจำของแต่ละบุคคล ซึ่งได้จากประสบการณ์ทอผ้ามาอย่างยาวนาน ความรู้เหล่านี้มีการเขียนบันทึกจดจำของแต่ละบุคคล และบางส่วนมีการรวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษรที่สามารถนำเผยแพร่ได้ 5) การถ่ายทอดความรู้ กลุ่มทอผ้ามีรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ 3 วิธี ดังนี้ 5.1) วิธีการสาธิตหรือสอนก่อนปฏิบัติ ผู้สอนสาธิตการทอผ้าหลังจากนั้นให้ผู้รับการถ่ายทอดฝึกปฏิบัติทอผ้าด้วยตนเอง 5.2) วิธีปฏิบัติจริงหรือสอนขณะปฏิบัติ ผู้รับการถ่ายทอดจะต้องลงมือปฏิบัติการทอผ้า หากผู้รับการถ่ายทอดเกิดปัญหาระหว่างฝึกปฏิบัติ ผู้สอนจะคอยแนะนำแก้ไขการทอผ้าให้แก่ผู้รับการถ่ายทอด 5.3) วิธีเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยศึกษาจากลวดลายผ้าเดิมที่มีอยู่แล้ว ลวดลายผ้าจากกลุ่มทอผ้าอื่น ภาพวาดเดิมจากสมุดกราฟ 6) การนำ

ความรู้ไปประยุกต์ใช้ สมาชิกกลุ่มทอผ้าได้ความรู้ภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการทอผ้า ได้แก่ การสาวไหม การมัดหมี่ การย้อมสีธรรมชาติ และการทอผ้า

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาแนวทางการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร ต.ช่องผกา อ.ขานี จ.บุรีรัมย์ สามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

1. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร

การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร อดีตถึงปัจจุบันเป็นการสังเกต จดจำ เรียนรู้ และฝึกปฏิบัติ วิธีสอนโดยการบอกหรืออธิบายปากเปล่า และการสาธิตหรือทำให้ดูพร้อมการอธิบายวิธีการทอเป็นขั้นตอน และผู้เรียนต้องลงมือฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง การที่จะทอผ้าได้ประณีตสวยงามนั้นจะเกิดจากการฝึกปฏิบัติทอผ้าอย่างสม่ำเสมอจนเกิดทักษะ ในอดีตเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการจดจำและปฏิบัติตามโดยการเลียนแบบสืบทอดกันมาในครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยส่วนใหญ่ที่มีวัตถุประสงค์ศึกษาเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้า เช่น อรณิชา ทศตา และคณะ (2560) ศึกษาเทคนิคการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหม อำเภอบ้านเขวาสันติ จังหวัดชัยภูมิ พบว่ามีวิธีการถ่ายทอดได้หลายทางโดยใช้เทคนิคการสาธิต การปฏิบัติจริง การบอกเล่าเพื่อให้ปฏิบัติตาม การทำให้ดูพร้อมทั้งการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน วิธีการเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดจากการลงมือทำ การลองผิดลองถูก ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นพลวัต (Dynamics) จนเกิดการสั่งสมและพัฒนาความรู้การทอผ้าไหมอยู่ตลอดเวลา มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของพัฒนาการจนผลงานดีขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพและการสร้างนวัตกรรม (Innovation) อีกทั้งยังมีการประกวดการทอผ้าด้วยมือ เพื่อการพัฒนาผลงานของผู้ผลิตผ้าไหมแต่ละกลุ่ม ซึ่งแต่ละวิธีขึ้นอยู่กับองค์ความรู้และกลุ่มเป้าหมายที่รับกรถ่ายทอด

การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร สรุปได้ 3 วิธี คือ วิธีการสาธิต วิธีปฏิบัติจริง และวิธีเรียนรู้ด้วยตนเอง การถ่ายทอดกระบวนการทอผ้าทั้งสามวิธีดังกล่าวเป็นการถ่ายทอดโดยตรง และเทคนิคสำคัญของวิธีการ ถ่ายทอดความรู้การทอผ้าที่ได้ผลดี คือ การสอนแบบตัวต่อตัวหรือสอนเป็นรายบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของทรงพล ต่วนเทศ (2555: 121) ที่ศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง จังหวัดสุพรรณบุรี ชัยนาท และอุทัยธานี สรุปไว้ว่ากระบวนการ

ถ่ายทอดความรู้ในการทอผ้า มีวิธีการเรียนรู้จากการเลียนแบบและการสาธิตให้ดูแล้วลงมือปฏิบัติ

2. แนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าไหม บ้านโคกเพชร

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหมบ้านโคกเพชร ได้แก่ องค์ความรู้ วิธีการแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้ 1) องค์ความรู้ สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเพชรมีการพูดคุยกัน เพื่อทบทวนความรู้เกี่ยวกับการทอผ้า ความรู้ใหม่ที่ได้มีการนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการทอผ้า เช่น เทคนิคการสาวไหม เทคนิคการย้อมสีธรรมชาติและสีเคมี ความรู้ที่กำหนดเกี่ยวกับการทอผ้า ได้แก่ อุปกรณ์ในการเตรียมเส้นไหม อุปกรณ์สำหรับการทอผ้า วัตถุประสงค์และการย้อมสีธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัย พนารัตน์ เดชกุลทอง (2560 : 59) ศึกษาเรื่องจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าการทอผ้าไหมบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่าการกำหนดความรู้มาจากสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียวมีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสำรวจและทบทวนความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าซึ่งเป็นการกำหนดความรู้ที่สำคัญที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อม การสำรวจความรู้ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ คิดเห็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทอผ้าเป็นวิถีชีวิตปกติของชุมชน มีทั้งความรู้เดิมที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของช่างทอผ้า ความรู้ที่ได้รับการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ เช่น ทักษะการทอผ้า ลวดลายผ้า ความรู้ใหม่ที่มีการประยุกต์และนำมาใช้ในกระบวนการทอผ้า เช่น เทคนิคการสาวไหม เทคนิคการย้อมสีธรรมชาติ และการออกแบบลวดลาย เป็นต้น ซึ่งความรู้ที่กำหนดเกี่ยวกับการทอผ้า ได้แก่ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม อุปกรณ์สำหรับการทอผ้า วัตถุประสงค์และการย้อมสีธรรมชาติ การมัดหมี่ และการทอผ้า การกำหนดความรู้ในขั้นตอนการทอผ้า เป็นทักษะของช่างทอผ้าแต่ละคน ที่ต้องอาศัย ประสบการณ์และการฝึกทอผ้าอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดทักษะและความเชี่ยวชาญ การทอผ้าไหมมัดหมี่ ต้องใช้ความละเอียดและพิถีพิถันมาก ต้องใช้สมาธิ ความละเอียดและความประณีต เพื่อทอผ้าให้เกิด ลวดลายสวยงามตามลวดลายที่ได้ออกแบบไว้ 2) วิธีการแสวงหาความรู้ที่ต้องการ เพื่อให้มีความรู้ที่ทันสมัยเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม นอกจากความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดในอดีตแล้ว ยังมีการแสวงหาความรู้ เพิ่มเติมโดยการแสวงหาความรู้ภายในกลุ่มและ

ภายนอกกลุ่ม ความรู้ภายในกลุ่มเป็น การพูดคุยแนะนำเทคนิคของแต่ละคน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การแสวงหาความรู้และการประยุกต์ใช้ความรู้จากภายนอกจะเป็นความรู้ที่ได้รับจากการอบรม สัมมนาที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ เอกชัย พุ่มดวง (2556 : 997) เรื่องกลยุทธ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า วิธีการแสวงหาความรู้ ชุมชนมีการดำเนินการแสวงหาความรู้ด้วยการสืบค้นภูมิปัญญาของชุมชน การรื้อฟื้นวัฒนธรรมของชุมชน ภูมิปัญญาจากกลุ่มคนผู้สูงอายุในชุมชน การแสวงหาความรู้ จากกลุ่มสมาชิกเครือข่ายภายนอก เช่น เครือข่ายการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ความรู้ภายนอกที่หน่วยงานภายนอกนำมาถ่ายทอดและการศึกษาดูงานจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับชุมชน 3) การแลกเปลี่ยนความรู้ สมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านโคกเพชร มีวิถีชีวิตแบบสังคมชนบทโดยมีการไปมาหาสู่และพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับการทอผ้าของสมาชิกกลุ่มทอผ้า นอกจากนี้ยังพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มโดยการศึกษาดูงานแหล่งความรู้ต่างๆ เช่น กลุ่มทอผ้าที่ประสบความสำเร็จ หรือการออกร้านจัด นิทรรศการ เป็นต้น ซึ่งเป็นการการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ประธานกลุ่ม ทอผ้าจะนำความรู้และเทคนิคใหม่ๆ เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าไหม ที่ได้รับการอบรม ประชุม สัมมนา มาถ่ายทอดแก่สมาชิกอยู่เป็นประจำโดยการจัดประชุมกลุ่มทอผ้าซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้งการเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างทอผ้าที่ส่วนราชการจัดขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ วิลาวรรณ จันทร์เพ็ญมงคล (2554 : 86) การจัดการความรู้เรื่องภูมิปัญญาการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติเพื่อการอนุรักษ์ ศึกษากรณีบ้านหันสามัคคี 4 ตำบลบ้านหัน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งพบว่า กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านหันสามัคคีมีกระบวนการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่ม 4) การจัดเก็บความรู้ การจัดเก็บความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าไหม เน้นการจัดเก็บความรู้ไว้ที่ตัวบุคคล โดยใช้วิธีการจดจำความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าจะมีอยู่ในตัวของช่างทอผ้าทุกคน ซึ่งมีประสบการณ์ทอผ้ามาอย่างยาวนาน ความรู้เหล่านี้ไม่มีการเขียนบันทึกเป็นตำรา แต่ที่มีบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนใหญ่จะเป็นการเขียนลายกราฟบางลาย แต่การเขียนลายกราฟก็ยังไม่เป็นระบบและไม่ครบทุกลายที่มีการทอผ้าในชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาวิจัย

ของ นันทวุฒิ ป้องพันธ์ (2555:บทคัดย่อ) เรื่องการจัดการภูมิปัญญาในการผลิตผ้าไหม
ย้อมสีธรรมชาติ อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การจัดเก็บความรู้ มีจัดเก็บความรู้
ในรูปแบบจดจำเองโดยใช้ประสบการณ์ และความชำนาญและการลองผิดลองถูกของ
ตนเอง เป็นความรู้เฉพาะตัวบุคคลซึ่งไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด
5) การถ่ายทอดความรู้ การถ่ายทอดความรู้การผลิตผ้าไหมของกลุ่มจะเน้นการถ่ายทอด
ความรู้โดยตรงจากผู้ถ่ายทอดสู่ผู้รับการถ่ายทอด คือ การสอนหรือถ่ายทอดเป็นราย
บุคคล โดยจะมีการผสมผสานกันทั้งวิธีการสาธิตและการให้ลงมือปฏิบัติจริง ผู้เรียนหรือ
ผู้รับการถ่ายทอดจะต้องสังเกตและจดจำขั้นตอนต่างๆ ของการทอผ้าและลงมือฝึก
ปฏิบัติการทอผ้าด้วยตนเองทุกขั้นตอน การให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงถือว่าเป็นวิธีการ
ที่ดีที่สุดในการความรู้การทอผ้าและเทคนิคสำคัญ ส่วนใหญ่จะสอนแบบตัวต่อตัวหรือ
สอนเป็นรายคน ซึ่งเป็นวิธีสอนแบบดั้งเดิม สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ นันทวุฒิ
ป้องพันธ์ (2555) เรื่องการจัดการภูมิปัญญาในการผลิตผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติ อำเภอ
บ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า องค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและ
นำความรู้ที่ได้รับมาใช้และปฏิบัติ โดยอาศัยประสบการณ์ ความชำนาญ และความรู้
จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันภายในวิถีชีวิตประจำวันโดยผ่านการลองผิดลอง
ถูกและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม 6) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม
บ้านโคกเพชร มีการทอผ้าเป็นอาชีพเสริม โดยนำความรู้ภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมไป
ประยุกต์ใช้ในการทอผ้าสร้างรายได้เสริม นอกจากนี้กลุ่มทอผ้า ไหมบ้านโคกเพชรยังมี
การนำความรู้ไปใช้โดยเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงาน การเรียนรู้และการศึกษาวิจัย
เกี่ยวกับกระบวนการทอผ้า สำหรับนักเรียน นักศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป

กระบวนการสร้างความรู้ โดยอาศัยแนวคิดจาก SECI Model ของ Ikujiro
Nonaka (Nonaka 1991 อ้างถึงใน ดวงกมล วิลาวรรณ 2555 : 8-12) เริ่มจาก
กระบวนการเรียนรู้จากสังคม (Socialization) ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้ฝังลึก
ความรู้ที่ยากจะอธิบายออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรแล้วนำมาถ่ายทอด
ความรู้ออกมา (Externalization) เป็นการดึงความรู้ฝังลึกของแต่ละคนให้ออกมาเป็น
ความรู้ชัดแจ้ง และถ่ายทอดความรู้ออกมาและรวมความรู้ (Combination) เป็นการ
ประมวลความรู้ชัดแจ้งต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นการ
รวบรวมความรู้ชัดแจ้งที่มีอยู่ในให้อยู่ในรูปเอกสาร (Documentation) จัดทำอย่างเป็น
ทางการตามความต้องการขององค์กรทำให้เข้าใจในความรู้ชัดแจ้งนั้นมากขึ้นและ

ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้น นำความรู้ (Internalization) เป็นการฝังความรู้ซัดแน่นเข้าไปภายในตัวบุคคลแต่ละคนโดยการลงมือปฏิบัติ (Practice) การลงมือปฏิบัติด้วยตนเองทำให้เกิดประสบการณ์และทักษะระหว่างการปฏิบัตินั้นกลายเป็นความรู้ ฝังลึกของเฉพาะตนของคนๆ นั้น ที่สุดก็จะเกิดกระบวนการ Socialization ซึ่งจะ หมุนเวียนเช่นนี้เรื่อยไปจากรุ่นสู่รุ่น จากอดีตสู่ปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งเป็นแนวทางที่จะทำให้ภูมิปัญญาคงอยู่

4

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนเข้าเรียนรู้หรืออาจบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอน

1.2 ให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดเก็บองค์ความรู้ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่

1.3 หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนให้มีการนำผ้าไหมมาประยุกต์ใช้กับยุคปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการค้นหาอัตลักษณ์ของกลุ่ม เพื่อนำไปประยุกต์ในการสร้างเป็นนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ยกกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของชุมชน

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยในรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนหลายๆด้าน เช่น ด้านเครื่องจักสาน ด้านหัตถกรรม ด้านเกษตรกรรม เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580*

(พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

จุฑามาศ พรหมทอง. (2565). *การพัฒนาออนไลน์โดยความรู้วัฒนธรรมผ้าทอกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ดวงกมล วิลาวรรณ. (2555). *ชุดวิชาการศึกษาความเป็นไปได้และการวิจัยธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ทรงพล ต่วนเทศ. (2555). การศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครึ่ง ในจังหวัดสุพรรณบุรี ชัยนาท และอุทัยธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทศวรรณ อิมาคำ รัตนา ณ ลำพูน และทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล. (2553). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนาเรื่องการทอผ้ายกลำพูน. วารสารสารสนเทศศาสตร์, 28(2), 17-28.
- นิคม ชมพูลง. (2548). ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนรู้. อภิชาติการพิมพ์
- นันทวุฒิ ป้องขันธ. (2555). การจัดการภูมิปัญญาในการผลิตผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พนารัตน์ เดชกุลทอง. (2560). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหมบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ. (รายงานผลการวิจัย).NRCT. <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/296004>.
- วิลาวรรณ จันทร์เพ็ญมงคล. (2554). การจัดการความรู้เรื่องภูมิปัญญาการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติเพื่อการอนุรักษ์ศึกษากรณี บ้านหันสามัคคี 4 ตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา. (การศึกษาระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุภางค์ จันทวานิช (2551). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 16). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรอุมา มุลวัตร. (2554). การจัดการความรู้ชุมชนของกลุ่มแม่บ้าน : กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าพื้นเมืองระดับ 4 ดาว จังหวัดเลย. (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อรณิชา ทศตา สุกัญญา ใจอดทน และจันทร์จิรา ใจอดทน (2560). การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหม อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ. วารสารวิจัยวิทยาลัยนครราชสีมา, 1(1), 117-128
- เอกชัย พุ่มดวง. (2556). กลยุทธ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. การนำเสนอผลงานวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 53 วันที่ 3-6 กุมภาพันธ์ 2558 ณ มหาลัยวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ, 993-1000.

Nonaka I., Takeuchi H., (2004). *Hitotsubashi on Knowledge Management*.
John Wiley & Son Asia.

Jackson, R.G. (1993). *The effect of elaboration theory in facilitating achievement of varied educational objectives in print/text material* [A Thesis in Instructional Systems, The Pennsylvania State University]. ProQuest. <https://www.proquest.com/openview/fd368640f62217bb94c81037445cb373/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>